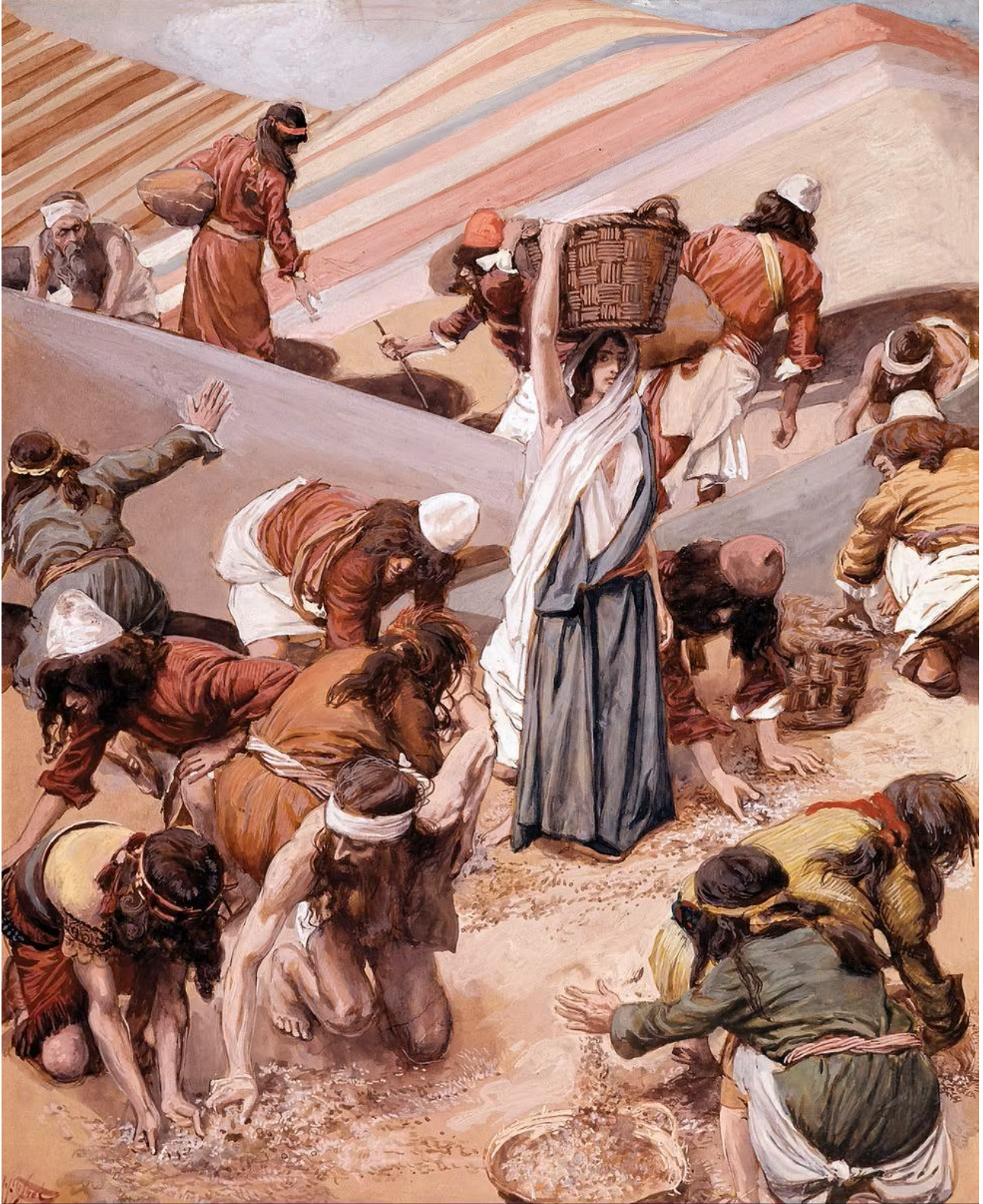

Parasha Beshalach

Gemengde motieven

Sjemot 13:17 - 17:16

Het Torah deel van deze week, Beshalach, bevat een aantal belangrijke hoogtepunten: de Israëlieten die Egypte eindelijk verlaten, de splitsing van de Rode Zee, de oorlog tegen de Amalekieten... Maar nu ik de gebeurtenissen heb genoemd die iedereen zou moeten kennen en die deze week in de Torah worden voorgelezen, gaan we het hebben over een aantal zaken daartussen die een Reader's Digest misschien zou overslaan.

Twee keer in de *sidrah* (Torah-gedeelte) vraagt het volk om water. Vragen om water, dat nodig is om te overleven, is logisch. Maar wanneer de menigte ook Mozes en Aäron om voedsel vraagt (Exodus 16:2), gaan ze te ver:

“Was het ons maar vergund geweest een natuurlijke dood te sterven in het land Egypte door toedoen van de Eeuwige, toen we rondom de vleespot zaten, toen we volop brood konden eten; want jullie hebt ons naar deze woestijn laten vertrekken, om deze hele gemeenschap van honger te laten sterven!” (vers 3)

Dachten ze werkelijk dat toen HaShem de zee spleet om hen veilig door te laten en hun onderdrukkers te laten verdrinken, dat God dat deed als onderdeel van een plan om hen te doden?

Ondanks hun gebrek aan vertrouwen en de ondankbare manier waarop ze het vroegen, accepteert *HaShem* hun verzoek (vers 12-14), en dit is het moment waarop manna voor het eerst verschijnt, beloofd om afgeleverd te worden met de ochtenddauw. En bovendien zullen ze elke avond kwartels krijgen om hun stoofpotten weer te vullen.

Wat mij interesseerde, was de manier waarop Mozes en Aäron hun antwoord formuleren. Aanvankelijk (vers 6): "En Mozes en Aäron

zeiden tegen alle Israëlieten: 'Kom vanavond, dan zult u weten dat het *HaShem* was die u uit Egypte heeft geleid...' In eerste instantie antwoordden ze samen.

Maar dan schakelt het over naar Mozes die alleen spreekt (vers 8): "Want het is de Eeuwige die zal geven... omdat de Eeuwige naar jullie geklaag heeft geluisterd. Wat is ons [Mozes en Aärons] aandeel? Wij zijn niet het onderwerp van jullie geklaag, maar de Eeuwige wel!"

En dan heeft hij een tweede boodschap, specifiek overgebracht via Aäron: "Mozes zei tegen Aäron: 'Zeg tegen de hele Israëlitische gemeenschap dat zij voor Mij moeten verschijnen, want Ik heb naar jullie geklaag geluisterd.'" (vers 9)

Elke leider heeft de taak om een andere boodschap over te brengen. Mozes geeft de berisping, Aäron biedt medeleven. Mozes' taak is om hen tot verandering aan te zetten, Aärons taak is emotionele steun.

Maar het viel mij op dat ze misschien elk op een ander niveau van de boodschap reageren.

Aäron hield zich bezig met de behoeften van de gemeenschap. Het was terecht om zich zorgen te maken over de voedselvoorziening. En zijn boodschap ging alleen over dat aspect, alsof de meer wantrouwende en ondankbare ondertoon er niet was.

Maar als geestelijke leraar moest Mozes ervoor zorgen dat de gemeenschap op het juiste pad bleef. Hij kon de beschuldigende toon niet negeren! "Want de HEER heeft ons naar deze woestijn geleid om de hele gemeenschap door honger te laten omkomen!"

Met dat in gedachten is de volgorde interessant: eerst de berisping, dan "God heeft naar jullie geluisterd." Want hoe kun je anders een berisping geven die ook daadwerkelijk wordt ontvangen? De afscheidsboodschap moest verzoenend en optimistisch zijn.

De manier waarop de Joden reageerden op het voedseltekort is typerend voor mensen in het algemeen. We zijn ons vaak niet bewust van al onze motieven. We kunnen een gegronde klacht of mening hebben, we kunnen het juiste doen, maar toch vanuit de verkeerde intentie handelen. Als we protesteren tegen onrecht, doen we dat dan puur uit gerechtvaardigde verontwaardiging, of speelt de wil om te winnen ook een rol? Is het winnen van mijn politieke kamp, mijn 'team', een deel van mijn motivatie?

Rav Nosson Zvi Finkel, de Alter van Slabodka, kreeg ooit een ernstige ziekte en moest worden opgenomen in een groot ziekenhuis. Hij kreeg informatie over de verschillende opties en werd gevraagd naar welk ziekenhuis hij zou gaan. De Alter koos voor het ziekenhuis in Sint-Petersburg. Bij zijn terugkeer vroeg iemand uit de gemeenschap, die had opgemerkt dat hij er niet was geweest, waar hij was geweest. De Alter antwoordde dat hij in Sint-Petersburg was geweest. De man vroeg waarom. Hij antwoordde: "Ik ben een paraplu met een drukknop gaan bekijken."

Zijn studenten vroegen de Alter waarom hij dat zei. De beslissing om naar Sint-Petersburg te gaan, was immers genomen nadat hij alle opties had overwogen en zorgvuldig had afgewogen welk ziekenhuis het beste bij zijn ziekte paste. Waarom zei hij dat het om een paraplu ging?

De Alter legde uit dat hij kort daarvoor in de regio was geweest voor zaken van een jeshiva en in Sint-Petersburg was aangekomen. Hij was verbaasd over een nieuwe uitvinding die hij daar zag: een

paraplu die openklapt met een duw. Liggend in zijn ziekenhuisbed realiseerde de Alter zich dat deze ervaring zijn beslissing had beïnvloed. Een van de factoren die meespeelde, was de associatie van de stad met de nieuwste uitvinding en zijn verlangen om die te zien.

Helemaal aan het begin, zoals aan het begin van alles, schiep God het licht. Maar pas in Genesis 1:4 scheidde God het licht van de duisternis. Onze wijzen zeggen dat tot die tijd "licht en duisternis in een *be'irbuvia* (mengsel) werden gebruikt" (Genesis 3:6, geciteerd door Rashi).

We hebben een traditie (Talmoed Sanhedrin 38b) dat Adam en Eva aten van de vrucht van de Boom van de Kennis van Goed en Kwaad, in de schemering, aan het begin van de eerste Sjabbat. In de avond, wat in het Hebreeuws "*erev*" heet, afgeleid van dezelfde stam als het Midrasjwoord voor mengsel, "*irbuvia*". De avond, wanneer licht en donker, dag en nacht, in vermenging zijn.

De Alter van Slabodka wijst erop: de boom waarvan ze aten heet niet "De Boom van de Kennis van het Kwaad" of "De Boom van de Kennis van Goed en Kwaad". Integendeel, de vrucht veranderde de mensheid zodanig dat onze gedachten nu een mengeling van goed en kwaad zijn, vandaar "De Boom van de Kennis van Goed en Kwaad".

Irubuvia. Een constante mengeling van emoties en motivaties. Geen enkele goede daad is vrij van "*negi'ot*", enige egoïstische bijbedoeling of vooringenomenheid, hoe klein ook. Daarom eisen veel synagogen dat er publiekelijk oproepen tot donaties worden gedaan om voldoende geld in te zamelen voor de bedrijfsvoering. We kunnen er niet van uitgaan dat vrijgevigheid alleen voldoende

is, en daarom erkennen we de eer en de wedijver om die eer die mensen ook motiveert om te geven.

Het is zeker oké om je zorgen te maken over het voeden van je gezin. Maar niet om het vertrouwen zo te verliezen dat je HaShem de schuld geeft terwijl je omringd bent door wonderen.

De vraag voor ons is hoe we het heilige en het ideale kunnen onderscheiden van onze motieven, in plaats van ons te laten leiden door een mengeling van goed en kwaad.

En daarom is het bijhouden van een *cheshbon hanefesh* (rekening van de ziel), *middah*-dagboek, zo cruciaal. Wanneer we het juiste doen, willen we onze minder ideale motieven niet onder ogen zien. Het is cruciaal om elke dag even stil te staan bij de beslissingen van die dag – zelfs de beslissingen waarvan we denken dat ze juist waren – en te proberen te achterhalen waarom we ze hebben genomen.

En om een thema uit Alan Morinis' nieuwe boek, *The Shabbat Effect*, erbij te halen, wijst dit ons de weg naar een productief gebruik van onze vrije dag. Een dag om even te pauzeren van het streven en stil te staan bij waar we naar streven. Shabbat wordt immers "*Me'ein Olam haBäah*" genoemd – een glimp van de wereld die komen zal. Een wereld waarin ons innerlijke licht en duisternis gescheiden zijn, waarin we genezen zijn van de smet van de vruchten.